

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Kasvuväylä Oy pitää oma-aloitteista tiedonluovutusoikeutta lähtökohtaisesti perusteltuna tilanteissa, joissa on kyse vakavan henkeen tai terveyteen kohdistuvan väkivallan uhasta. Mahdollisuus luovuttaa välttämättömiä tietoja ilman erillistä pyyntöä tukee ennaltaehkäisyä ja voi mahdollistaa viranomaisten oikea-aikaisen puuttumisen vakaviin riskitilanteisiin.

Pidämme kuitenkin keskeisenä, että tiedonluovutusoikeuden käyttö rajataan selkeästi vain välttämättömiin tietoihin ja vakaviin tilanteisiin. Käytännön työssä riski liittyy erityisesti siihen, että epäilyn kynnyks ja tulkinta voivat vaihdella ammattilaisten välillä. Tämä voi johtaa joko varovaisuuden vuoksi tehtävään liialliseen tiedonluovutukseen tai toisaalta epäröintiin tilanteissa, joissa puuttuminen olisi tarpeen.

Lastensuojelun ja perhetyön näkökulmasta on tärkeää huomioida, että oma-aloitteinen tiedonluovutus voi vaikuttaa asiakassuhteen luottamukseen. Erityisesti lähisuhdeväkivallan tilanteissa asiakkaat, usein naiset voivat jättää kertomatta tilanteestaan, mikäli pelkäävät tiedon siirtyvän viranomaiselta toiselle ilman heidän vaikutusmahdollisuuttaan.

Korostamme, että oma-aloitteisen tiedonluovutusoikeuden rinnalle tarvitaan:

- * selkeät ja yhtenäiset ohjeistukset epäilyn kynnyksestä
- * koulutusta väkivallan riskinarvioinnista ja tietosuojasta

* erityistä herkkyyttä arvioida tiedonluovutuksen vaikutuksia asiakkaan turvallisuuteen

Oikein rajattuna ja tuettuna oma-aloitteinen tiedonluovutusosoikeus voi vahvistaa turvallisuutta, mutta ilman riittävää ohjausta siihen liittyy riski luottamuksen heikkenemisestä ja ennaltaehkäisevän työn vaikeutumisesta.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

Kasvuväylä Oy pitää oma-aloitteisen tiedonluovutusvelvollisuuden säätämistä vakavien henkeen ja terveyteen kohdistuvien uhkien osalta lähtökohtaisesti perusteltuna. Velvollisuus selkeyttää ammattilaisten toimintaa tilanteissa, joissa on perusteltu syy epäillä vakavaa väkivaltarikoksen uhkaa, ja voi osaltaan varmistaa, etteivät kriittiset tiedot jää ilmoittamatta epävarmuuden tai tulkinnanvaraisuuden vuoksi.

Pidämme tärkeänä, että velvollisuus kohdistuu rajatusti vakaviin rikoksiin ja välttämättömiin tietoihin. Tämä raja on keskeinen sekä asiakkaiden oikeusturvan että luottamuksellisten asiakassuhteiden säilymisen kannalta.

Samalla korostamme, että velvoittava sääntely lisää riskiä asiakassuhteen luottamuksen heikkenemisestä. Lastensuojelun ja perhetyön arjessa avoimuus perustuu kokemukseen siitä, että asiakkaan kertoma tieto käsitellään sensitiivisesti. Erityisesti lähisuhdeväkivallan tilanteissa asiakkaat, eli usein naiset voivat pidättäytyä kertomasta tilanteestaan, jos kokevat, ettei heillä ole vaikutusmahdollisuutta tietojen siirtymiseen poliisille.

Lisäksi velvollisuuden soveltamiseen liittyy käytännön haasteita. "Perustellun epäilyn" kynnys voi vaihdella, mikä voi johtaa sekä ali- että yli-ilmoittamiseen. Velvoite voi myös lisätä työntekijöiden kuormitusta tilanteissa, joissa joudutaan tekemään nopeita ja vaativia riskinarvioita.

Katsomme, että oma-aloitteisen tiedonluovutusvelvollisuuden toimivuus edellyttää:

- * selkeitä ja konkreettisia valtakunnallisia ohjeistuksia epäilyn kynnyksestä
- * riittävää koulutusta väkivallan riskinarvioinnista ja tiedonluovutuksen rajoista
- * toimintamalleja, joissa huomioidaan tiedonluovutuksen vaikutukset asiakkaan turvallisuuteen, erityisesti lähisuhdeväkivallan tilanteissa
- * vaikutusten systemaattista seuranta erityisesti luottamuksen ja palveluihin hakeutumisen näkökulmasta

Oikein kohdennettuna velvollisuus voi parantaa vakavien väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisyä. Sen rinnalla on kuitenkin varmistettava, ettei sääntely heikennä ennaltaehkäisevän työn edellytyksiä tai estä haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä hakeutumasta avun piiriin.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

Pidämme poliisin pyynnöstä tapahtuvaa tiedonluovutusta perusteltuna osana vakavien henkeen ja terveyteen kohdistuvien uhkien ennaltaehkäisyä. Mahdollisuus saada välttämättömät tiedot poliisin aloitteesta voi parantaa viranomaisten tilannekuvaa ja tukea oikea-aikaista puuttumista tilanteissa, joissa väkivallan riski on kohonnut.

Pidämme hyvänä, että tietojen luovuttaminen edellyttää pyyntöä esittäviltä ja tietoja luovuttavilta tahoilta riittävän korkeaa virka-asemaa. Tämä luo tarpeellista kontrollia ja vähentää riskiä tietojen liian laajasta tai kevyin perustein tapahtuvasta luovuttamisesta.

Samalla korostamme, että tiedonluovutuksen tulee olla tarkkarajaista ja perustua aina välttämättömyyden arviointiin. Käytännön työssä on tärkeää varmistaa, että luovutetaan vain ne tiedot, jotka ovat aidosti tarpeen uhkan arvioimiseksi tai estämiseksi.

Lastensuojelun ja perhetyön näkökulmasta poliisin pyynnöstä tapahtuva tiedonluovutus voi olla vähemmän luottamusta heikentävä kuin oma-aloitteinen velvollisuus, mutta vaikutukset asiakassuhteisiin ovat silti merkittäviä. Asiakkaiden kokemus tietojen hallinnasta voi heikentyä, mikä voi vaikuttaa avoimuuteen ja avun hakemiseen.

Erytisest i lähisuhdeväkivallan tilanteissa on tärkeää arvioida huolellisesti tiedonluovutuksen vaikutukset asiakkaan turvallisuuteen. Tietojen luovuttaminen voi joissakin tilanteissa lisätä riskiä, mikäli se johtaa tilanteen eskaloitumiseen.

Katsomme, että sääntelyn toimivuus edellyttää:

- * selkeitä kriteerejä poliisin tietopyyntöjen perusteluille
- * yhtenäisiä käytäntöjä tiedon välttämättömyyden arviointiin
- * koulutusta viranomaisyhteistyöhön ja tietosuojaan
- * erityistä herkkyyttä arvioida tiedonluovutuksen vaikutuksia haavoittuvassa asemassa oleviin asiakkaisiin

Poliisin pyynnöstä tapahtuva tiedonluovutus voi oikein toteutettuna vahvistaa turvallisuutta ja viranomaisyhteistyötä. Sen rinnalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että asiakkaiden luottamus palveluihin säilyy ja että tiedon käyttö pysyy tarkasti rajattuna.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

Pidämme erittäin kannatettavana ehdotusta, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajalla olisi oikeus tehdä ilmoitus poliisille työntekijään kohdistuneesta rikosepäilystä työntekijän pyynnöstä. Muutos vahvistaa työntekijöiden oikeusturvaa ja voi madaltaa kynnystä tuoda esiin työssä koettua väkivaltaa tai sen uhkaa.

Käytännön työssä erityisesti lastensuojelussa ja perhetyössä kohdataan tilanteita, joissa työntekijät voivat joutua väkivallan tai uhkailun kohteeksi. Kaikissa tilanteissa työntekijällä ei ole voimavaroja, turvallisuuden tunnetta tai mahdollisuutta tehdä rikosilmoitusta itse. Tältä osin esitys vastaa todelliseen tarpeeseen.

Pidämme tärkeänä, että ilmoituksen tekeminen perustuu työntekijän omaan pyyntöön. Tämä turvaa työntekijän itsemääräämisoikeutta ja mahdollistaa tilanteen kokonaisarvioinnin, mukaan lukien mahdolliset vaikutukset asiakassuhteeseen ja työskentelyn jatkumiseen.

Samalla korostamme, että käytännön toteutuksessa tulee varmistaa:

- * selkeät toimintamallit työntekijöille tilanteisiin, joissa he kohtaavat väkivaltaa tai sen uhkaa
- * esihenkilöiden riittävä tuki ja osaaminen arvioida tilanteita
- * työntekijän turvallisuuden kokonaisvaltainen huomiointi myös ilmoituksen jälkeen
- * työyhteisön rakenteet, jotka kannustavat ilmoittamaan väkivallasta ilman pelkoa leimautumisesta tai seurauksista

Lisäksi on tärkeää tunnistaa, että rikosilmoituksen tekeminen voi vaikuttaa asiakassuhteeseen ja palveluprosessiin. Näissä tilanteissa tarvitaan suunnitelmallisuutta ja tukea, jotta sekä työntekijän turvallisuus että asiakkaan oikeusturva toteutuvat.

Katsomme, että ehdotettu muutos on tärkeä askel sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden työturvallisuuden parantamisessa ja piilorikollisuuden vähentämisessä. Sen rinnalla on kuitenkin

varmistettava, että organisaatioilla on riittävät valmiudet tukea työntekijöitä ennen ja jälkeen ilmoituksen tekemisen.

Muut kommentit.

Haluamme korostaa, että esityksen vaikutukset kohdistuvat erityisen voimakkaasti haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin, kuten lapsiin, nuoriin, perheisiin ja naisiin. Näiden ryhmien näkökulma tulisi huomioida sääntelyssä nykyistä näkyvämmiin.

Lasten ja nuorten osalta on keskeistä varmistaa, että sääntely tukee sekä turvallisuutta että varhaista, luottamukseen perustuvaa työskentelyä. Vaikka tiedonluovutus voi parantaa vakavien väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisyä, on olemassa riski, että perheet hakeutuvat palveluihin myöhemmin tai jättävät kertomatta olennaisia tietoja, mikäli pelkäävät tietojen siirtymistä poliisille. Tämä voi heikentää ennaltaehkäisevän työn vaikuttavuutta.

Naisten näkökulmasta erityinen huomio tulee kiinnittää lähisuhdeväkivallan tilanteisiin. Tiedonluovutuksen vaikutukset eivät ole yksiselitteisiä: se voi lisätä turvallisuutta, mutta myös lisätä riskiä tilanteen eskaloitumisesta tai avun hakemisen viivästyisestä. Tämän vuoksi on tärkeää, että sääntelyn soveltamisessa arvioidaan systemaattisesti tiedonluovutuksen vaikutuksia uhrin kokonaisturvallisuuteen.

Pidämme tärkeänä, että:

- * sääntelyn toimeenpanossa huomioidaan sukupuolisensitiivinen ja lapsivaikutusten arviointiin perustuva lähestymistapa
- * ammattilaisille tarjotaan konkreettisia välineitä väkivallan riskinarviointiin sekä turvallisuussuunnitteluun
- * palvelujärjestelmässä säilyy mahdollisuus luottamukselliseen työskentelyyn erityisesti varhaisessa vaiheessa
- * vaikutuksia seurataan systemaattisesti erityisesti palveluihin hakeutumisen, luottamuksen ja turvallisuuden kokemuksen näkökulmista

Lisäksi korostamme, että pelkkä tiedonvaihdon lisääminen ei yksin riitä ehkäisemään väkivaltaa. Tarvitaan samanaikaisesti riittäviä resursseja ennaltaehkäiseviin palveluihin, matalan kynnyksen tukeen sekä moniammatilliseen yhteistyöhön.

Katsomme, että esitys voi olla tärkeä askel vakavan väkivallan ennaltaehkäisyssä, mutta sen rinnalla on varmistettava, ettei sääntely heikennä niiden palveluiden saavutettavuutta ja vaikuttavuutta, joiden varaan varhainen tuki ja luottamukseen perustuva työ rakentuvat.

Paakkunainen Lotta
Kasvuväylä Oy